

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

O God, in heiligheid is Uw weg!

Psalm 77

A. Waar blijven Gods daden?

Om te kunnen loven, moet er iets zijn, dat geprezen kan worden. Maar als er niets is, dat lof verdient? Als Gods daden uitblijven? Dan steekt de klaagzang op, als een dorre woestijnwind. Mensen klagen, dat ze niets zien van Gods werk. Wat kan dat een mens neerdrukken! De dichter van deze Psalm ging er diep onder gebukt. Hij tekent hier zijn toestand van wanhoop, van uitzichtloosheid. Hij heeft God niet uit het oog verloren. Nee, hij roept tot Hem; hij zoekt de Here. Maar het is een kreunen, een zuchten. Hij komt er niet uit. Hij ziet het niet als een voorbijgaande zaak, als iets, dat na korte tijd wel weer zal veranderen.

De pijnlijke vraag komt bij hem op: zal de Here dan voor altoos verstoten? Waarom ziet hij dit als een blijvend iets? Is er nu werkelijk reden voor om dat te denken? Gaat hij het niet te zeer overdrijven? Het uitblijven van Gods daden verbindt hij direct met Gods hart! In de Bijbel is dat onlosmakelijk aan elkaar verbonden. De Here doet, zoals Hij is. Waar blijft dan Zijn goedertierenheid, Zijn genade en barmhartigheid? Is de Here niet meer zo? Zijn diepe nood is dan ook niet alleen, dat Gods hand verandert, maar dat dit ook gebeurd is met Zijn hart! Ook wij komen steeds weer voor deze vraag te staan. In de regel wordt die ons door anderen voor de voeten geworpen. U kent die vraag wel: als God liefde is, hoe kan Hij deze we-

DOOR K. H. DE GROOT AMSTELVEEN

reld dan in de ellende laten? Waarom doet Hij er niets aan? Nu kunnen wij daar vaak terecht tegen in brengen, dat de mensen, die deze vraag stellen, daartoe niet het recht hebben. Zij willen van God niets weten, en tegelijk doen zij Hem het verwijt, dat Hij geen daden stelt. Zij verwachten niets van Hem, maar zij verwijten Hem wel alles! Maar Gods kinderen kunnen ook met deze vraag zitten. Zij geloven, dat de Here alles bestuurt, dat Hij de Almachtige is, maar ze stuiten dan telkens op feiten, die daarmee in tegenspraak schijnen te zijn. Vooral op dit punt, dat een liefdevolle God het dan zo geleid zou hebben. Wat moeten we daar dan tegenover stellen?

Het gebeurt dan nogal eens, dat wij het dan proberen te verklaren. Wij zeggen: de Here heeft er een bedoeling mee, maar het is voor ons verborgen. Of wij denken: later zullen wij wel zien, dat het toch ergens goed voor geweest is. Maar de vraag: waar blijven Gods daden, is daarmee niet beantwoord.

B. Terug naar Gods daden!

Dan komt het antwoord. Het is heel anders dan wij het verwachtten. In zo'n situatie zouden wij teruggrijpen op Gods trouw. Hij heeft Zich aan ons verbonden en Hij laat ons niet los. Vroeg of laat zal Hij weer laten zien, dat Hij er is en dat Hij in ons leven bezig is. Daar moet je dan maar op wachten.

De Here komt ons niet altijd direct te hulp. Dat kan wel eens een tijdlang duren. Dat vraagt van ons volharding om onder die druk toch niet de moed te verliezen, maar te blijven uitzien naar Hem. Hier loopt het heel anders! De dichter gaat bezig met Gods daden, zoals Hij die in het verleden verricht heeft. De geschiedenis van Gods volk is voor hem niet een afgesloten boek. Het is integendeel een levend verleden. Hij denkt niet: dat was eens en het is zeer de vraag, of dat zich zal herhalen. Hij verdiept zich in Gods werk. Let u even op de drie verschillende woorden, die hij hiervoor gebruikt. Eerst twee keer de term gedenken. Dat is niet hetzelfde als ons herdenken. Dat gaat op in een even stilstaan bij het verleden en het dan weer laten voor wat het is. In de Bijbel is gedenken een ac-

Inhoud

- 345 Ds K. H. de Groot,
O God, in heiligheid is
Uw weg!
- 346 Drs H. Smit,
Met twee woorden spre-
ken
- 347 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 348 Dr L. van Klinken,
De Godsbrigade op weg
naar het ghetto? (2)
- 349 T. Hoekstra,
Liederen voor de ge-
meentezang
- 350 Ds M. H. T. Biewenga,
Over jonge kerkverlaters
en oude regels (4 - slot)
- 350 Mr J. Meulink,
Boekbespreking

tiviteit, die in beweging zet. De daden van de Here, die de dichter gedenkt, laten hem niet onberoerd. Ze zetten hem in vuur en vlam! Het woord gewagen is hier niet zo'n juiste vertaling. Er staat een woord, dat in Psalm 1 is weergegeven met overpeinzen. Het staat dan ook op één lijn met het daarop volgende overdenken. Dat gebeurde echter niet op de manier, zoals wij het doen, als wij aan het overpeinzen zijn. Dan zitten we stil voor ons uit te kijken, in gedachten verzonken. In de tijd van de Bijbel deden ze dat halflied. De dichter vertelt als het ware zichzelf de daden van de Here. Zo komen ze weer voor hem te staan, in al hun grootheid. Zal deze overpeinzing hem niet nog verder in de put brengen? Zal hij niet des te verdrietiger worden, als hij het droeve heden

vergelijkt met het glorieuze verleden?

Door dit gedenken komt de Here weer voor hem te staan.

Hij roept het uit: wie is een God, groot als God?

Gij zijt de God, die wonderen werkt!

Vervolgens noemt hij dan die wonderen.

Hier zien wij weer, hoe Gods daden verbonden zijn met de Here Zelf. Hij is, zoals Hij doet! Hier ontdekken wij opnieuw Gods hart. Hij is wél genadig en barmhartig. Zijn trouw aan het verbond neemt geen eind!

Nu gaat het ons vooral om die ene uitroep van de dichter: o God, in heiligheid is Uw weg!

Heilig is een moeilijk woord, omdat het haaks staat op al het menselijke. Er ligt in opgesloten, dat de Here God is en geen mens (Hosea 11 : 9). Wij kunnen Hem niet omvatten. Hij gaat vaak een heel andere weg, dan wij uitgestippeld hadden. Hij loopt niet onze platgetreden paden af. Hij gaat zijn eigen, Goddelijke weg. De dichter had dat vergeten of uit het oog verloren. Hij had de Here te zeer op het menselijk vlak gebracht. Vandaar zijn angstig vragen, of de Here dan voor altoos zou verstoten.

Vanuit menselijk oogpunt is dat mogelijk.

Als je niets merkt van iemands daden, dan kun je denken: hij heeft zich van mij afgekeerd.

Maar bij de Here is dat anders. Hij is en blijft de God, die wonderen werkt.

Hier wordt geregeld een woord voor gebruikt, dat betekent: het is vreemd, buiten-gewoon; het lijkt onmogelijk voor ons menselijk begrip. Het gaat ver uit boven wat wij gewend zijn en dan ook verwachten.

Zó gaat de Here vaak te werk, als de Heilige!

Geldt dat niet helemaal voor Zijn daden, die Hij door Zijn Zoon verricht heeft? Daarin wordt Gods verborgen wijsheid zichtbaar, die alleen geestelijk beoordeeld kan worden (I Cor. 2 : 7, 14).

Of, anders gezegd: wij kunnen die alleen door het geloof verstaan. Dan gaan Gods daden steeds weer voor ons leven en brengen ze ons tot lof en dank!

Met twee woorden spreken!

Boven dit artikeltje had ook wel kunnen staan: „Uit de Oude Doos”. Wat ik ga zeggen kunnen de ouderen onder ons al lang weten. Toch schrijf ik maar verder. Want misschien hebben de ouderen in de drukke tijd, waarin wij leven, wel te weinig tijd gehad om het aan de jongeren door te geven!

Een woord van A. Janse

In zijn boek „Rondom de Reformatie” schrijft onze bekende broeder A. Janse over de doop en over het spreken van de Here bij en in die doop. Daarbij zegt hij het volgende: „God sprak van den Sinaï tot „al het volk”: Ik ben de HEERE uw God. . . . En Hij had in deze wezenlijke tijdelijke bedeling van het genadeverbond betuigd en verzekerd, dat Hij nu ook het „tweede deel” verwachtte van Zijn volk. . . . Maar straks zeide diezelfde God over datzelfde volk (terwijl Hij toch, **speculatief** gesproken, alles te voren wist): Ik zal dit volk verdelgen. En als Mozes dan voorspraak doet, dan doet de HEERE weer niet, wat Zijn Goddelijke mond toch zo nadrukkelijk zeide. . . . Tot Eli sprak de HEERE: Ik had wel klaarlijk gezegd . . . maar nú . . . Jona sprak in den Naam des HEEREN tot Ninevé: Nog veertig dagen . . . en God deed het niet”.

A. Janse vraagt dan, of al die Goddelijke woorden maar „verschijning” waren. (pag. 103).

„Speculatief” – een korte woord-verklaring

Speculatief gesproken wist de HERE dus van tevoren. A. Janse bedoelt geen moment te **ontkennen**, dat de HERE alles wist. Wat bedoelt hij dan wel? **Speculatief** betekent, dat wij in een poging om de concrete woorden van de HERE te **beoordelen** gaan zoeken naar een **hoger standpunt** dan de echte en werkelijke geschiedenis van de Bijbel ons biedt. We zouden dat kunnen zoeken in de eeuwigheid, in Gods eeuwige raadsbesluit, in Gods eeuwige verkiezing. En vanuit die „hoogte” beoordelen we dan al die woorden die de HERE in Israëls tijd en in onze tijd spreekt. Dan komen we tot vreemde vragen: Als de HERE dan toch al wist, dat Hij Ninevé wilde sparen — Hij stuurde Jona toch zeker niet voor niets naar die stad toe! — **méende** Hij het dan wel werkelijk, toen Hij sprak over die veertig dagen? Als de HERE zegt dat Hij zijn volk wil verdelgen — Ex. 32 : 10 —, **méent** Hij dat dan wel echt? Hij **wist** toch ze-

DOOR H. SMIT BARENDRECHT

ker wel, dat Mozes een voorbede zou doen voor het volk en dat Hij deze voorbede ook zou willen verhoren. En als er dan gezegd wordt, dat de HERE **berouw** kreeg over het kwaad, dat Hij gezegd had zijn volk te zullen aandoen, is dat „berouw” dan wel echt berouw. De HERE wist dat toch zeker van tevoren al en Hij was het toch zeker al van plan?

Daar hebben we wat Janse met „speculatief” spreken bedoelt. Je klimt op een hoogte — van de „uitkomst”, van Gods „plan” — en je bekijkt van dáár af al die woorden van de HERE. En dan vind je ze al gauw niet **echt** meer!

Nu had broeder A. Janse net als zovele tegenwoordige theologen op de „moderne” toer kunnen gaan. Dan had hij Gods voorwetenschap en zijn plan zonder meer ontkend. Net als Gods „almacht” zou dan ook Gods „alwetendheid” en Gods „plan” uit het beeld moeten verdwijnen! Maar dat doet Janse geen moment! Hij blijft spreken van alwetendheid, van Gods raad, van zijn wereldregering. Maar hij zegt wél, dat je je bij het bijbel-lezen niet mag verheffen boven het pad van de woorden die daar vermeld worden. Je mag die „hoogte” niet bestijgen om de concrete woorden van God te **beoordelen** en ze dan ook heel gauw **niet-echt** te vinden!

Waar de Bijbel spreekt van Gods eeuwige raad, van zijn voor-nemen, van zijn plan dat dateert

Bericht bestuur persvereniging

Eén dezer dagen zijn de acceptgirokaarten aan de abonnees verzonden.

Het bestuur van de persvereniging doet een dringend beroep op de abonnees om de betalingen te voldoen **vóór 15 december**, zodat de gelden binnen zijn vóór de aanvang van de nieuwe jaargang.

Dit is geen nieuwe regeling. Sedert de stichting van „Opbouw” is de regel altijd gehanteerd dat het abonnementsgeld dient te worden voldaan bij vooruitbetaling.

U vergemakkelijkt de administratie van ons blad het werk wanneer u aan deze regel de hand houdt.

van vóór de grondlegging der wereld. daar past ons eerbiedig geloof. Als de Bijbel ons spreekt van een werkelijk en serieus **meestrekken** van de HERE met zijn volk in de geschiedenis, dan moet je weer met diezelfde eerbied luisteren. Spreken over de HERE, dat is dus een zaak van eerbiedig náspreken. Je mag niet het éne gegeven van de Bijbel met het andere **torpederen** en ook niet het andere met het éne. En daar hebben we nu wat ik „Spreken met twee woorden” noemde en ook wat ik daarmee bedoel te zeggen.

Gods spreken bij de doop

Misschien denken we wel even, dat het hier gaat om erg theoretische zaken, die we maar graag aan de „vak-theologen” overlaten. Maar dat is dan toch een grote vergissing. In de strijd van de veertiger jaren ging het over de doop, over onze doop. Niet over iets in een ver verleden. En de benauwende vraag werd toen gesteld, of het woord, dat bij die doop gesproken werd, en of die doop zelf wel echt als **ménens** kon worden beschouwd. Ook daarbij kwam het weer tot een

Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Nederlands Gereformeerde Kerk

Consulten voor Maatschappelijk Werk en Psychotherapeutische hulp bij o.a. gezins-, huwelijks- en individuele problemen.

Voor een afspraak met de maatschappelijk werkster of psycholoog kunt u bellen met het bureau van de Stichting: Kooikerseind 88, 3995 BR Houten, tel. 03403-77071, vragen naar Mw. Anita Godschalk. Bij afwezigheid kunt u uw boodschap inspreken op het antwoordapparaat of verzoeken terug te bellen voor het maken van een afspraak.

speculatief spreken: Als de HERE nu eens niet van eeuwigheid besloten heeft dit bepaalde kind tot de heerlijkheid te brengen, hoe kan Hij dan al die goede belofte-woorden van het verbond, werkelijk **méne**? Was die doop dan toch geen „buitenkantswerk”? Iets plechtigs, iets ernstig, maar uiteindelijk niet **wáár**? Ik weet wel, het werd eigenlijk nooit zo grof gezegd. Foei, daarvan zou een mens maar schrikken! Maar als men gaat praten over „de uitwendige zijde van het verbond”, dan komt het er toch echt wel op neer: **niet écht, niet wáár!**

Wat is die waarschuwing tegen een speculatief spreken toen belangrijk geweest! Janse deed een beroep op ons om al de woorden van de HERE ernstig te nemen en eerbiedig te aanvaarden. We mogen niet dat éne spreken van de HERE — over zijn voornemen — gebruiken als een torpedo voor dat andere spreken — hier en nú en heel concreet op ons gericht. En het omgekeerde — de moderne toer —, dat mag ook niet!

En als we niet begrijpen, hoe het één en het ander in de HERE kan samengaan, dan begrijpen we dat maar niet! Of willen we soms zijn als de wijsgeer Hegel en diens volgelingen, die hun leerlingen gingen vertellen, „hoe God in elkaar zat”? Dat is toch wel iets verschrikkelijks!

„Verschijning” — nog een korte woord-verklaring

We hoorden A. Janse vragen, of al die Goddelijke woorden maar „verschijning” waren. Wat bedoelde hij dáármee nu weer? Het is uit de aanhalings-tekens wel duidelijk, dat Janse hier niet een eigen uitvinding naar voren bracht, maar een woord, dat anderen plachten te gebruiken. Wie zijn die anderen? Eigenlijk waren dat de oude Grieken al. Plato en zijn volgelingen.

Het hoogste was voor die oude Grieken het vaste, onwankelbare **zijn**! En daaronder heb je dan de wereld van de **verschijnselen**, de wereld van het **worden**! Die is van mindere waarde, van mindere realiteit: een schim vergeleken bij de wereld van het zijn. De verschijnselen-wereld heeft wel in een zekere mate deel aan die hogere wereld van het zijn. Ze heeft iets van een **nabootsing** in zich, iets van een **schaduwbeeld**. Er is wel sprake van een **deelhebben** aan die hogere wereld, maar dan op een gebrekkige manier!

Vreemd dat die onderscheiding ook in de theologie is doorgedrongen! In de scholastieke theologie van Thomas van Aquino. Maar ook in de latere gereformeerde theologie.

Vreemd en goed te begrijpen! Die Grieken waren grote denkers. En wie op zijn denken vertrouwt komt vroeger of later wel in hun buurt terecht.

Gods eeuwigheid, Gods eeuwige raad — daar heb je de enige echte waarheid. Woorden van God in de **geschiedenis** gesproken, op het terrein van het **worden** — ze hebben wel enig deel aan het Goddelijke, maar... gebrekkig! Alsof de HERE, die ons geschapen heeft en ons gezet heeft op de baan van de geschiedenis, zelf met die geschiedenis eigenlijk geen raad zou weten! Zijn woorden **in** en **óver** die geschiedenis gesproken, ze worden **schimmig**, ze gaan behoren tot de **verschijnselen**. Je moet ze maar „terugvertalen” in de richting van de eeuwigheid. Dát heeft A. Janse bedoeld met „verschijning” en dát heeft hij scherp willen bestrijden. Zou de HERE niet **écht** op de baan van de geschiedenis als de God van het Verbond met zijn volk kunnen mee-trekken?

De resultante

Het bevredigt onze menselijke hoogmoed maar weinig om met twee woorden te spreken. We zeggen heel vlot, dat „Gods grootheid het kloekst begrip te boven gaat”, maar we maken met die belijdenis niet graag ernst. Wij willen Gods „hoogten” beklimmen en vanuit zijn stoel beschouwen, begrijpen en doorzien. En dan gaat het mis.

Deze hoogmoed is overal te vinden. De scholastieke richting kiest voor het „zijn”, de moderne richting voor het „worden”. Een slechte zaak, dat kiezen! Het is verwant aan wat we in het vorige artikelje zagen: Wat wil je? Almacht zonder liefde of liefde zonder almacht?

Ik herinner me, dat we op het Gym bij Natuurkunde ook het vak Mechanica tot onze last kregen. En dat bij die mechanica ook de „Krachtenleer” behoorde. Als er twee krachten op één voorwerp inwerken, dan kan er natuurlijk maar één ding gebeuren. En wat is dat éne? Wat is het resultaat van de werking van die verschillende krachten? Deftiger gezegd: Door welke éne kracht zouden al die verschillende krachten vervangen kunnen worden? Die laatste kracht droeg dan ook de mooie naam **resultante**.

In die mechanica is het zoeken naar de resultante natuurlijk een nuttige zaak. Maar het zit ons zo in het bloed om nu ook maar overal naar de „resultante” te zoeken. Het getal twee is maar een interimfase. Wat is de **éne** resultante? En zo gaan we dan ook de HERE behandelen! In die merkwaardige natuurkundige resultante-hartstocht! En dat gaat mis. De HERE „luistert” niet naar de wetten van de mechanica!

We kunnen ons er niet uit-denken. Maar wie eerbiedig vertrouwt op de God van al die

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

concrete woorden en daarmee tegelijk op de God van het eeuwige heilsplan, die zal toch eenmaal mogen **omzien in verwondering**: Dit heeft de HERE in al zijn woorden en in al die gebeurlijkheden van de geschiedenis toch **altijd** op het oog gehad! Maar naar dat **omzien** kun je alleen maar in eerbiedig geloof op weg zijn!

Waar die eerbied van het geloof ontbreekt en de denkhogmoed opsteekt, daar zullen we altijd weer komen tot die slechte keus: Oud-scholastiek voor het „zijn” (als Plato c.s.) of modern voor het „worden” (als Hegel c.s.). Een slechte keus! Almacht zonder liefde of liefde zonder almacht?

Apologie

De paus zei deze zomer: Jezus koos twaalf apostelen; het waren allen mannen. Dan ligt het toch voor de hand dat de katholieke kerk geen vrouwen tot priester wijdt. Want Jezus gaf duidelijk te kennen, dat hij mannen tot het ambt roept; vrouwen niet. Ja, zo kan ik het ook. Bijvoorbeeld: Jezus koos twaalf discipelen; het waren allen Joden. Zelfs toen er een vacature vervuld moest worden, werd het weer een Jood, ver weg, uit Tarsen. Terwijl er toen toch wel gedoopte Grieken en Romeinen waren. Maar nee, de nieuwe apostel moest een Jood zijn. Hieruit leren we, dat een Pool geen paus wezen kan. Als hij zich nu nog bij zijn troonsbestijging Polak had genoemd, Polak I, dan zou het er nog een beetje op geleken hebben. Maar nee, een niet-Jood op Petrus' stoel, dat kan niet. De wederdopers van vroeger en later tijden zeiden: Nergens staat in de bijbel een voorbeeld ervan, dat kinderen gedoopt werden. Daarom verwerpen wij de kinderdoop.

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

Calvijn zei: Zo kan ik het ook. Nergens staat er in de bijbel dat vrouwen deelnamen aan het avondmaal. De keren dat er van een avondmaalviering sprake is in de bijbel, zijn het altijd uitsluitend mannen die aanzitten. Maar niemand wil toch vrouwen van het avondmaal weren? Waarom dan wel de kinderen verre houden van het doopvont? Zo heb je al van het vroegste begin in de kerk het verschijnsel van de discussie en zelfs van de apologie. Hoewel je niet teveel moet polemiseren. Het moet uitzondering blijven. Er zijn dwaze vragen, twist en strijd over de wet, die we vermijden moeten; Titus 3 : 9. Het kan ook voorkomen dat mensen in hun publicaties, gesprekken of preken altijd polemiseren en dat ze dit doen om hun eigen geestelijke armoede te camoufleren. Maar

dat neemt niet weg, dat je af en toe wel in moet gaan op vragen. Zoals: Waar staat in de bijbel dat we twee keer per zondag naar de kerk moeten. Waar staat in de bijbel dat je niet samenwonen mag als je niet voor de wet getrouwd bent. Waar staat in de bijbel dat er dominees moeten zijn. Er is geen catecheet en geen huisbezoeker die niet met dat soort vragen opgezadeld wordt. Om dan geduldig te blijven! Want soms ligt de domheid er duimendik op en wat vervelender is: de onwil om aan jouw tegenargument gehoor te geven. Er zijn soms van die mensen — en het komt zowel voor bij mannen als bij vrouwen, bij ouderen en bij de jeugd — die alleen maar met het probleem komen om naderhand te kunnen zeggen: „Toen zei ik dit of dat en daar had hij niet van terug.” Ik heb Schilder eens horen preken in de Huizumer kerk, over Spreuken 26 : 4 en 5. Die raadselachtige, ogenschijnlijk tegenstrijdige woorden. Maar ik weet niet meer wat hij ervan maakte. Zijn „toepassing” zou wellicht passen op deze meditatie.

De Godsbrigade op weg naar het ghetto? (2)

3. Het technicisme

Het technicisme is volgens Schuurman één van de trekken van wat hij noemt de Babelcultuur. In het technicisme komt de beheersingsdrift of -macht van de mens naar voren. De mens wil het leven beheersen, onder controle hebben. De humanistische grondmotieven zijn die van natuur en vrijheid of, zoals vermeld, het beheersingsmotief (macht hebben over de schepping ten eigen bate tegen de normativiteit van de schepping in) en het vrijheidsmotief (de mens wil helemaal vrij zijn, autonoom zijn, los van Gods wil over zijn leven).

Beide motieven staan haaks op elkaar; vandaar de gigantische vraagstukken, waarmee de wereld te maken heeft gekregen. Volledige beheersing van het leven door middel van een verkeerd gebruik van wetenschap en techniek vormt een bedreiging van de (absolute) vrijheid van de mens. Deze tegenstrijdigheid, deze spanning voelt de humanistische mens natuurlijk ook, al heeft hij deze zelf door zijn afvallige grondmotieven in het leven geroepen. Een eenvoudig voorbeeld daarvan is het volgende.

Op stations-reclameborden was (is) (onlangs) de volgende tekst te zien: „Computertaal is dictatuur, is tirannie, is doctrine. Leve de revolutie. Voor de Apple Macintosh (computer) hoef je geen enkele computertaal te leren”. Met de laatste zin van deze reclame tracht men aan u over te brengen, dat, wat de computer betreft, aan het beheersingsmotief (aan de vrijheidsbedreiging: dictatuur, tirannie, doctrine), dat u van de computer vreest, te ontkomen is door een computer van het genoemde merk aan te schaffen.

De verzelfstandiging van wetenschap en techniek betekent volgens Schuurman reductie en verzakelijking van de menselijke verhoudingen, alsmede een verbrokkeling van de maatschappij. Revolutionaire stromingen protesteren daar wel tegen, maar deze zijn volgens hem gedwongen evenzeer de macht van wetenschap, techniek en organisatie in dienst te nemen; daarom treedt bij deze stromingen weer noodzakelijk een elite op; anders hebben deze namelijk geen schijn van kans om een culturele revolutie op gang te brengen.

De schepping vertoont, aldus Schuurman, vele aspecten, die in een zinvolle samenhang zijn opgenomen. Erkent men deze zin-samenhang niet, houdt men er geen rekening mee, dan leidt dat noodzakelijk tot ontwrichtingen.

In onze cultuur wil men steeds meer de aspecten der werkelijkheid, van de geschapen wereld nivelleren. Men let steeds minder op de verschillen in kwaliteit, in hoedanigheid van de verschijnselen, maar men heeft alleen maar oog voor het kwantitatieve, voor de uitgebreidheid der verschijnselen, bijvoorbeeld in de computertechnologie.

Het zicht op het geheel komt daardoor in de verdrukking, het zicht ook op de zin-samenhang der verschijnselen.

In navolging van zijn leermeesters onderscheidt Schuurman twee werelden: de (naïeve) ervaringswereld (de eerste wereld) en de wetenschappelijk-technische wereld (de tweede wereld).

De tweede wereld is steeds meer gaan heersen over de eerste wereld, omdat men steeds meer in de illusie is gaan leven, dat de we-

DOOR
L. VAN KLINKEN
HAARLEM

tenschap de ene, ware, volle en concrete kennis van de werkelijkheid, van de geschapen wereld geeft. De eerste wereld, de volle ervaringswereld wordt door de tweede wereld gereduceerd tot wetenschappelijke abstracties en deze reductie heeft volgens Schuurman uiteindelijk destructieve gevolgen. Het machtsgevoel in de technocratische maatschappij neemt steeds verder toe ten koste van de liefde. De tweede wereld vervreemdt zich op deze wijze van de volle werkelijkheid; het negeert, zoals vermeld, vanwege de abstracties de zin-samenhang der verschijnselen. **Volgens Schuurman is dat dus geen wetenschappelijk-technische kwestie, maar een religieuze kwestie.** Wetenschap en techniek hebben normatief een dienende taak; ze hebben niet de taak om als verzelfstandigde machten **ongenormeerd** het leven te beheersen en hun abstracties op de eerste wereld te drukken. Dat is namelijk onchristelijk omgaan met de werkelijkheid, de geschapen wereld. Daar moeten we van af, want alleen dan kunnen wetenschap en techniek weer de dienende plaats krijgen, die ze hebben, aldus Schuurman. Ik geef zijn opvatting sterk verkort weer. We moeten er dus vanaf, dat het wetenschappelijk logisch denken a priori losgemaakt wordt uit de totale zin- of levenssamenhang en vervolgens **ongenormeerd** tot beheersingsinstrument wordt gemaakt. Want van deze losmaking komen brokken en zijn brokken gekomen. Nu lijkt het mij niet gemakkelijk om hier concrete normen te formuleren. Wat is precies de concrete norm (hoe is deze aan te geven) in allerlei situaties bij toepassing van wetenschap en techniek? Het beheersingsmotief is religieus gezien **geloof** in de wetenschap en de techniek, schrijft Schuurman. Dit geloof dient echter plaats te maken voor een gebruik van wetenschap en techniek, die ruimte laat aan creativiteit en verantwoordelijkheid. Dit ligt in het verlengde van wat prof. K. Schilder schreef in zijn bekende boek „Openbaring van Johannes en het sociale leven” (1951). „Het boek der Openbaring schuift voor onze ogen de sluier weg, die de toekomst voor ons verborgen hield en doet ons zien, dat de historie uitloopt op deze ene ontzaggelijke tegenstelling: die van hemel en hel. Deze twee zullen het einde zijn van de wegen der mensen”

(blz. 36). Volgens Schilder draagt cultuur zonder God de dood in zich. Een dergelijke cultuur wordt beheerst door de werkmacht der ontbinding, schrijft hij. Schuurman is van mening, dat de mens van vandaag meer dan ooit voortgedreven wordt door het Babelmotief. De mens wil als sterveling zijn eigen maat te boven gaan (Gen. 11 : 6). Met een beroep op het cultuurmandaat (Gen. 1 : 28 en 2 : 15) hebben christenen volgens hem zich al te gemakkelijk naar de bestaande gangbare cultuurtrend gevoegd. Openbaring 11 : 18 leert ons, aldus Schuurman, dat zelfs Jeruzalem verworpen is tot Babel. Dat moet ons veel zeggen, schrijft hij. Is de Westerse — lange tijd christelijke — cultuur niet zo geseculariseerd, dat de hoofdtendens in deze cultuur bepaald wordt door het eigenmachtig denken en doen?

Schuurman citeert met instemming Schilder, maar Schilder heeft de positie van de christenen in onze cultuur echter nimmer getypeerd als die van ballingen.

4. Het cultuurmandaat. De „schatten van Egypte”

In Openbaring 13 wordt volgens Schuurman de samenballing van cultuurmachtes, waarvan het kenmerkende is, dat godloosheid samengaat met een gigantische technische ontwikkeling (de Babelcultuur) beschreven. In Openbaring 13 wordt volgens hem voorts geprofeteerd, dat in de eindtijd het beest van de politieke macht zich sterk zal maken met het beest uit de aarde, het beest van de wetenschappelijk-technische macht. (Zie ook 2 Thess. 2 : 9). In Openbaring 18 : 11 tot 14 wordt duidelijk, dat de ondergang van Babel het einde betekent van het rijk van delfstoffen, het plantenrijk, de dierenwereld en de wereld der mensen, schrijft hij. Wie alleen op de feitelijke ontwikkeling let, loopt het gevaar zich steeds weer aan te passen. Maar wie zich oriënteert op het in genade geschenken perspectief van het Koninkrijk van God, miskent niet de weerstanden, maar aanvaardt niettemin zijn verantwoordelijkheid in het gaan van de normatieve weg. De Bijbel geeft ons hier volgens Schuurman lichtende voorbeelden: Jozef in Egypte, Daniël in Babel, maar ook de twee getuigen uit Openbaring 11. Schuurman wil tegenover een **overspannen** cultuurmandaat niet kiezen voor wereldmijding, voor cultuurpessimisme, schrijft hij. Niettemin ontkomt hij er volgens mij niet aan.

Ik heb reeds op het feit gewezen, dat wij in de Bijbel nergens ballingen worden genoemd, maar daarin steeds als rentmeesters worden aangesproken. Ik heb ook reeds een viertal kritische opmerkingen gemaakt bij het verhaal van Schuurman.

(slot volgt)

Liederen voor de gemeentezang

Lezers van Opbouw zullen de naam van Joop Klein wel kennen, want er verschijnen af en toe liederen van hem in dit blad. Er is nu een bundel uitgekomen onder de titel: „Een lied voor de Bruidegom”. Er staan 42 schriftberijmingen en bijbelse liederen in. De uitgever zegt ervan: „Het zijn typisch liederen voor de gemeentezang: rechtstreeks geënt op de Bijbel, objectief-belijdend, duidelijk verstaanbaar en met een goede verhouding tussen tekst en melodie”.

Van muziek heb ik geen verstand; ik vrees dat mijn smaak en mijn voorkeur bij deskundigen hoogstens een welwillende maar toch ook wat medelijdende glimlach zullen opwekken. Ik zal dan ook niet nagaan of er inderdaad een goede verhouding is tussen de liederen van Klein en de melodieën, maar ik besef dat ik dan in mijn beoordeling bĳst onvolledig ben. Liederen zijn immers bedoeld om gezongen te worden! Ik beperk mij evenwel tot de teksten van de liederen, en ik zal proberen ze op dezelfde manier te beoordelen als ik destijds een paar jaar lang heb gedaan met liederen uit het bekende Liedboek, toen ik (met veel genoeg) deel uitmaakte van de gezangencommissie, ingesteld door de Landelijke Vergadering van onze kerken.

Eén vóóropmerking wil ik nog maken: iemand die zich inspannt om een bijdrage te leveren tot uitbreiding van wat wij in de kerk kunnen zingen, verdient onze waardering. Wat een werk zit daarachter, wat een tijd en moeite is daaraan besteed! Die waardering staat bij mij voorop. Zo iemand legt zich bovendien beperkingen op die de meeste dichters niet hebben: hij moet ervoor zorgen dat zijn liederen gezóngen kunnen worden en daarom moet hij rekening houden met de melodieën. Tegelijk schuilt in die beperking het gevaar dat de literaire kwaliteit van die liederen zwak is, dat laatste is ook bij deze bundel het geval, laat ik dat direct maar zeggen.

In de gezangencommissie hebben wij destijds als één van de uitgangspunten gesteld: er moeten géén stoplappen en opvullingen in de liederen voorkomen. Maar in het eerste lied van de bundel staat drie keer de uitroep: „O”, en dan telkens in combinatie met de naam van de Here:

„Wij danken U, o God en Here”
en: „Zegen ons in uw dienst, o Here”
en: „Leer ons met eerbied uit de spreken uw naam, o God, die heilig is.”

Ik begrijp best hoe dat komt, de regels moeten immers vol, maar een lied verliest erdoor aan kracht. Datzelfde geldt voor de oude konjunctief (aanvoegende wijs):

„dat ik mijn broeder nooit ontere”.
Dat moest natuurlijk rijmen op:

„Help mij, als ik een eed moet zweren”, maar zo’n verouderde werkwoordsvorm als „ontere” doet opnieuw afbreuk aan de kracht van het lied. Ik heb trouwens ook wel andere kanttekeningen bij dat eerste lied, „Bede bij de wet” (bij Exodus 20:1-17).

De derde strofe luidt:

Wij waren slaven van de zonde:
Uw Zoon heeft ons daarvan bevrijd,
opdat wij nu geen andre goden
maar U alleen zijn toegewijd.

EX LIBRIS

DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE

Het woordje „nu” is weer wat zwak. Het woord „opdat” is onjuist: niet met dát doel alleréérst of alléén zijn wij bevrijd van de zonde. En, zonder dat ik „horizontalistisch” wil zijn, merk ik tóch op dat Israël uit heel concrete áárdse ellende verlost is! Het Bijbelse „vrede”, het Israëlitische „sjaloom” duidt óók op aardse omstandigheden: welvaart en gezondheid om maar iets te noemen.

In de vierde strofe staat:

Geef dat we U naar Uw Woord vereren.

De woorden „we” en „U” moeten bij het zingen samengetrokken worden tot: wu. Ook dergelijke „contracties” hebben wij in de gezangencommissie destijds willen vermijden.

De zevende strofe zegt:

*Leer ons al wie gezag moet dragen
te eren door gehoorzaamheid.*

Ik geloof dat hier de Bijbel niet goed wordt nagesproken: eren is niet hetzelfde als gehoorzaam zijn. Niet voor niets heb ik een tijd geleden nog eens gepleit voor het zingen van het Wilhelmus, ook in de kerk, omdat daar die belangrijke gedachte onder ligt: men moet de overheid eren, maar God nog meer! Wat hier, in dit lied van Klein, wordt gezegd, zou ik niet in de kerk willen zingen! En niet alleen om de twee bovenstaande regels, ook om wat erna komt:

*opdat wij leven vele dagen
in voorspoed en in veiligheid.*

Maar dáár moeten we het niet om doen! Het gaat er toch niet om dat wij het daardoor dan goed zullen krijgen! Nee, mijn conclusie, na lezing van dit lied, is: het is zwak door zijn vorm, het is af te wijzen wegens zijn inhoud.

Dat was een nogal somber begin. En ik zou nog wel even door kunnen gaan. Het derde lied verwijst naar Jesaja 10 : 33-11 : 10. Ik heb moeite met:

*De afgehouden tronk,
geworteld in Gods aarde,
gaat bloeien in de nacht.*

Die beeldspraak komt bij Jesaja zo niet voor: daar gaat geen tronk „in de nacht” bloeien. En bovendien komt uit zo’n tronk éérst een nieuw twijgje, een spruit; pas later gaat dat twijgje (misschien) bloeien. Er staan ook regels in dit lied die beslist niet esthetisch geslaagd zijn:

... *wijsheid en vermogen
spreidt deze Spruit ten toon.* (spreidt en spruit vertonen teveel overeenkomst in klank, ze werken ook verwarring in de hand)

en: *de panter en het bokje,
zij grazen zij aan zij.* (drie keer „zij”)

en
*koe en berin, zij delen
in vrede haar bestaan,
haar tere jongen spelen
in Gods landouwen saam.*

Hebt u wel eens een kalfje gezien en een jong beertje? Nu, het woord „tere” past daar niet bij. En „haar” zou „hun” moeten zijn.

Zo heb ik heel wat kritische opmerkingen, deels op de vorm, deels op de inhoud van deze liederen. Ik vind dat ik die kritiek ook móet uiten. Maar ik doe het niet met plezier, want, ik herhaal het, ik heb waardering voor het feit dat Klein deze liederen gemaakt heeft. Er zijn er trouwens ook wel bij die een welkome aanvulling in onze kerkdiensten zouden kunnen zijn; ik denk bijv. aan no. 16: „Als God vóór ons is” (Rom. 8:31-39). En no 18: „Hij is waarlijk opgestaan”, zou ik met Pasen best eens willen zingen, ook al omdat het lied past bij het bekende Lied 300: „Eens, als de bazuinen klinken”. Daarbij kom ik dan toch éven (mag het?) op muzikaal terrein: ik wou dat er meer van die melodieën waren die uitnodigen tot enthousiast meezingen. Of is dat nu weer een bewijs van mijn gebrekkige smaak?

—o—

Van harte gun ik het Joop Klein dat zijn bundel door veel mensen gelezen wordt en dat wij enkele van zijn liederen zullen aantreffen in de aanvullende gezangenbundel waarmee onze gezangencommissie nog bezig is. Dat daarbij op kwaliteit wordt gelet, is een vanzelfsprekende zaak, want daar heeft de gemeente récht op.

„Een lied voor de Bruidegom” is verschenen bij Buijten en Schipperheijn, en kost f 13.90.

—o—

Over jonge kerkverlaters en oude regels (4 slot)

Inleiding

Wij moeten leren van de stijl van de Here God; zo eindigde ik de vorige keer. Die stijl kwamen we op het spoor, door te letten op het voorschrift, dat de Here geeft met betrekking tot de trappen van het altaar.

En de konklusie was: Regels zijn nodig — soms zijn ze zelfs van levensbelang — maar altijd moet er een relatie zijn tussen die regel en het hart van het geloof. En als die relatie er niet meer is, dan kan de regel ophouden te bestaan; die heeft geen zin meer.

Hoeden

Even een zijspoor.

Natuurlijk vinden we deze stijl van de Here God niet alleen als het gaat om trappen aan een altaar. Ik noem één ander voorbeeld uit de bijbel: de regel van Paulus, dat de vrouwen in Korinte niet blootshoofds mochten bidden en profeteren. Paulus legt die regel met alle duidelijkheid op. 1 Kor. 11. Ik laat hier alle andere moeilijke vragen, waar dit Schriftgedeelte ons voor stelt, onbesproken. Het gaat mij nu alleen om dat ene voorschrift. Zou die regel voor onze tijd nog net zo gelden? Nee. Waarom niet? Omdat de Korintische achtergrond weggevallen is. Wat die achtergrond precies was, weten we niet. Werd een vrouw met ongedekten hoofde aangezien voor een prostituee? Of was het blootshoofds bidden en profeteren een extremistische demonstratie van gelijkheid tussen mannen en vrouwen?

Hoe het ook zij, in de Korintische cultuur (en daar niet alleen, zie vers 16) werd het algemeen als een schande beschouwd voor een vrouw om er zo bij te lopen. En dáárom zegt Paulus tegen de Korinthiërs: Wacht even. Nou komt het Evangelie zelf in gedrang: het raakt in opspraak door jullie gedrag. Dát mag niet. Denk er om, dames in Korinte: je doet wat op je hoofd. Dat moet!

De achtergrond van die regel: die is voor ons vandaag weg. Net als in Ezechiëls tijd de achtergrond van dat voorschrift over de trappen verdwenen was. En dan heeft de regel geen zin meer; er is geen relatie meer tussen deze regel en het hart van het geloof. En dan kan de regel zonder bezwaar verdwijnen.

Onbeantwoorde vragen

„Ja maar, zegt nu iemand — en daarmee keren we terug naar de hoofdlijn van deze artikelen — „Ik moet mijn kinderen opvoeden; ik moet grenzen stellen, re-

DOOR M. H. T. BIEWENGA ZOETERMEER

gels geven. Wat mag nou wél, en wat mag niet? Kan ik mijn kinderen dít toestaan? Moet ik ze dát verbieden?”

Op die vragen krijgt u van mij geen antwoord. Dat zult u zelf moeten vinden. In afhankelijkheid van de Here, en in verantwoordelijkheid tegenover Hem. Natuurlijk: je moet daar met elkaar over praten, je moet elkaar daarbij proberen te helpen. Maar het voorschrijven? Nee.

Mag een kind dit of dat doen? Ja, het ene kind wel. Nee, het andere kind niet. Ja, het kind, als het 8 is, wel. Nee, hetzelfde kind, als het 14 is, niet. Daar kan niemand u een algemene regel voor geven.

En daarom moet u nu juist steeds weer terug naar dat centrum, en de relatie leggen tussen de konkrete regel en dat centrum. En als die relatie er niet meer is, dan kan dat wel eens een duidelijk signaal zijn, dat die bepaalde regel aan afschaffing toe is. Maar dat zijn vragen, die u aan uzelf moet stellen, en aan elkaar, en waarbij de Here een beroep doet op uw verantwoordelijkheid. Daar is gebed voor nodig: om de wijsheid van God, en om de leiding van de Heilige Geest. Om scherpe ogen en oren, om de goede lijnen te trekken.

Regels zijn nodig . . .

Om mogelijk misverstand uit te sluiten, werp ik zelf nog een vraag op, die bij iemand zou kunnen rijzen; en wel deze vraag: „Zijn er dan helemaal geen regels meer, en moet iedereen het maar zelf uitzoeken? En als ik denk, dat iets goed is, dan is het ook goed, en daar heeft verder niemand zich mee te bemoeien?” Nee, zo is het natuurlijk niet.

De Christelijke ruimte kent grenzen: de grenzen, die door het Evangelie zelf gesteld worden. Wie bijvoorbeeld liegt en steelt en overspel pleegt, die moet daarna niet aankomen met het praatje, dat het in zijn Christelijke vrijheid staat, om dat te doen. Dat zijn dingen, die God niet wil — en dat is duidelijk genoeg.

. . . ook vandaag

Ik moet daar nog wel iets aan toevoegen. Elke tijd heeft zijn eigen problemen, zijn eigen gevaren. En zoals het voor Israël in de tijd van Mozes nodig was om die trappen aan het altaar te verbieden, om daar dus een heel grote nadruk op te leggen, zo kan het ook voor ons vandaag nodig zijn om op bepaalde punten een sterke nadruk te leggen, sterker dan dat vroeger nodig was.

Trappen aan het altaar: die konden je brengen in de sfeer van de afgoden. Welke dingen zijn dat vandaag? Waardoor word je als het ware langzaam togetrokken naar de afgoden van 1985? Ik noem twee van die afgoden. Voorop de egoïsme-god, de individualisme-god. En dan de heb-god, de hebzucht. Moderne afgoden. Niet minder bedreigend voor ons, dan Baäl en Astarte voor Israël. We zullen, als Christenen in 1985, terdege hebben te weten, dat het voor ons keihard nodig kan zijn om juist op deze terreinen heel duidelijke en heel radikale regels te hebben.

Twee voorbeelden. — 't Is geen bot conservatisme van ons, wanneer wij als kerk in deze tijd met alle nadruk opkomen voor de trouw tussen mannen en vrouwen binnen het burgerlijk gesloten huwelijk. Vandaag is de man-vrouw verhouding zeer kwetsbaar geworden, en een gemakkelijke prooi voor de afgoden van individualisme en hebzucht.

— En het benadrukken van de gemeenschap der heiligen: dat heeft niets te maken met een knusse, steriele gezelligheid binnen hoge, dikke kerkmuren, maar het staat als een noodzakelijke regel, en als een Christelijk teken tegenover de afgoden van onze tijd.

Besluit

Trappen aan het altaar: God gaf een strenge, radikale wet, die op dat moment hard nodig was. Wij moeten daar twee dingen van leren: in de eerste plaats, dat het

nodig kan zijn zo'n regel te geven; nodig, ook in onze tijd, tegenover onze afgoden. 't Kan van levensbelang zijn.

Maar dan ook, in de tweede plaats: dat zo'n regel uitgediend kan raken — zijn relatie met het centrum verliest — en dan vervolgens ook afschaft kan worden. Zo'n regel: die moet je dan niet kunstmatig overeind houden.

God geve ons veel wijsheid, om hierin onze weg te vinden, en om ons leven op aarde zo in te richten, dat het aan Zijn verwachtingen voldoet.

God geve ons veel wijsheid, om met kinderen en jongeren zo te spreken over de Here God en over het geloof, dat wij hen geen onnodige hindernissen in de weg leggen om te komen tot een volwassen, rijp geloof: „opdat zij hun vertrouwen op God zouden stellen, en Gods werken niet vergeten, maar Zijn geboden bewaren” (Psalm 78 : 7).

Boekbespreking

Elisabethbode

Graag wil ik de aandacht vestigen op het kerstnummer 1985 van de Elisabethbode.

Zoals gewoonlijk is het kerstnummer smaakvol uitgevoerd.

Het thema is dit jaar: Gods hart is groot genoeg.

Medewerking aan dit nummer verleenden o.a. ds E. Th. Thijs, dr N. Schelhaas. ds A. F. Troost en dr R. H. Bremmer.

De artikelen lijken me geschikt voor een gevarieerd lezerspubliek.

In dit nummer vindt u o.a. een kerstverhaal, een kerstliturgie, een bijdrage voor Arabisch en Turks sprekende lezers, een artikel met en over uitspraken van scholieren over het thema, een gesprek met het doktersechtpaar Nap-van Dalen dat in Nepal werkt. En nog veel meer.

Dit nummer is uitstekend geschikt voor huis aan huis-verspreiding, maar is ook geschikt voor scholen en voor uitreiking aan gasten en gemeenteleden.

De prijzen zijn gelijk aan die van vorig jaar. 1 tot 5 exemplaren f 1,40 per ex. Bij grotere aantallen veel goedkoper. Bij bestelling van 1000 exemplaren b.v. 30 ct. per ex.

De totale oplaag is weer 800.000. De bestellingen moeten voor 1 december a.s. plaats vinden bij Stichting Elisabethbode. Postbus 100, 7240 AC Lochem. telefoon 05730-4451.

Tenslotte nog een citaat uit dit nummer.

„Een Joodse leerling vroeg aan de Rabbi: „Vroeger waren er

mensen die God van aangezicht tot aangezicht zagen. Waarom zijn die er vandaag niet meer?" De Rabbi antwoordde: „Omdat vandaag niemand meer zich zo diep wil bukken.”

Ik hoop, dat ook dit kerstnummer weer veel aftrek vindt.

J. Meulink, Enschele

Redactie ontving

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land, Noord-Brabant en Limburg (deel 9); 51 blz., f 12,60. Uitg. J. H. Kok, Kampen.

In Gods trouw verbonden, Handreiking met betrekking tot de verhouding tussen Israël en Gemeente. Samengesteld door de werkgroep Israël en Gemeente, uitgaande van de Evangelische Alliantie, 57 blz., te bestellen bij Evangelische Alliantie, Hoofdstraat 55, 3971 KB Driebergen, tel. 03438-13693.

Nazaret en de Tabor

In Psalm 89 wordt gezegd, dat Tabor en Hermon jubelen in Gods naam. Deze woorden hebben hier hun plaats in verband met wat gezegd wordt over Gods scheppingswerk: 'Gij die de schepper zijt van 't noorden en het zuiden, de Tabor roemt uw naam de Hermon jubelt luide'. De Tabor, een bijna 600 meter hoge berg, ligt ongeveer 35 km. van Nazaret. Het is haast vanzelfsprekend dat, als je in Israël bent, deze plaatsen op één dag bezoekt. Je kunt het beste eerst naar Nazaret gaan. Hier in de buurt leefde Jezus als jongen, hier kwam Hij, na de verzoeking in de woestijn, en hield er in de synagoge Zijn bekende preek (Lucas 4 : 14 e.v.). In Nazaret probeerde men Jezus van de rots af naar beneden te gooien om Hem op die manier kwijt te raken. In Nazaret van vandaag probeert men Jezus echter juist vast te houden. Op de plaats waar Maria zou hebben gewoond en de boodschap van de engel zou hebben ontvangen, werd de prachtige kerk van de Maria Boodschap gebouwd. Als je in de kerk bent, kun je via een trap afdalen in de grot, waar je precies wordt aangewezen waar Maria en de engel stonden. Het valt natuurlijk niet te ontkennen, dat daar in de buurt, verscheidene meters onder het huidige straatniveau, Maria heeft gewoond. Daar dichtbij, misschien meters onder je voeten, heeft Jezus gespeeld en gelopen. In Nazaret ging Hij door voor de zoon van Jozef en het is dus vanzelfsprekend, dat er in Nazaret ook een Jozefkerk is, die zou zijn gebouwd op de plaats

Dr J. Douma, Vrede in de Maatschappij — Een handreiking voor maatschappelijke vraagstukken. 219 blz., f 21,50. Uitgegeven door het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, Ter Borchstraat 13, 8000 AM Zwolle, tel. 038-218649.

Piet Prins, Snuf en de luchtpostbrief. 117 blz., f 13,90; uitg. De Vuurbaak, Barneveld.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Heerenveen

Ds K. Muller verhuist en woont eind november a.s.: Oude Veen-scheiding 15. 8446 LC Heerenveen. tel. 05130-20476.

Ned. Geref. Kerk van Dalfsen

Candidaat J. van Atten uit Zaandam heeft het op hem door de kerkeraad uitgebrachte be-

roep aanvaard, e.e.a. ter vervulling van de vacature, ontstaan door het vertrek van ds W. Smouter.

Ned. Geref. Kerk van Doorn

Mededeling aan alle kerken. Vanaf 3 november j.l. worden de zondagse diensten gehouden in het nieuwe gebouw „Koningshof”, Kerkplein te Doorn (achter de oude Maartenskerk).

Op deze zondag werd deze nieuwe kerkzaal feestelijk in gebruik genomen. Na jaren in een slecht onderhouden en ongezellige ruimte te hebben gekerkt, mochten we nu — opnieuw onder huurcontract met de Ned. Herv. Gemeente te Doorn — de nieuwe kerkzaal in gebruik nemen.

Gasten, die in Doorn willen kerken, moeten dus opletten dat ze nu in de „Koningshof”

moeten zijn, achter de oude Herv. kerk, die aan de Dorpsstraat staat, d.i. de hoofdweg van Driebergen, via Doorn, naar Leersum.

Verantwoording Zending op Soemba

Er is niet veel nieuws te melden. Ds P. P. Goossens was deze zomer weer op Soemba. Het Convent van Kerken heeft, dank zij uw gaven, een belangrijk deel van de verplichtingen kunnen nakomen. Helaas niet alle. Er is nog geld nodig, óók vóór 31 december 1985.

De Landelijke Vergadering zal 16 november Deo Volente het rapport over de relaties met de kerken op Soemba bespreken. Het Conventsbestuur zal u van

Ned. Geref. Kerk van Alphen aan den Rijn

Ds M. de Jonge is verhuisd op 15 dezer naar het adres: Volkerak 23, 2401 DG Alphen aan den Rijn.

Tehuisgemeente Groningen

Op zaterdag 23 november a.s. hoopt Marry Berg uit Tiel een lezing te houden over de plaats van een gehandicapt kind in deze wereld. Het onderwerp van de lezing luidt: „Als olie uit de kruik”.

Aanvang 16.00 uur. Plaats: „Het Bruggehoofd”, Gemeentecentrum van de Ned. Geref. Kerk, Oosterhaven 12.

Informatie: I. van Seventer, tel. 050-142299.

Terloops...

DOOR
P. C VAN WIJK
ZALTBOMMEL

waar Jozef ook weer ergens in de diepte, zijn werkplaats had. Terwijl de inwoners van Nazaret bijna 2000 jaar geleden Jezus wilden doden, wil men vandaag de gedachtenis aan Hem zo levend houden dat vierkante meters daarbij zelfs een belangrijke rol gaan spelen. Zelfs is er concurrentie, want aan de buitenkant van de stad ligt de Maria-bron met de Kerk van Gabriël. Volgens de grieks-orthodoxen zou de engel op deze plaats aan Maria zijn verschenen.

De reeds genoemde kerk van de Maria Boodschap is nieuw en in 1966 klaargekomen. Het is de grootste kerk van het Midden-Oosten. Delen van een vroegere kruisvaarderskerk zijn in deze nieuwe kerk bewaard gebleven. Het Nazaret van vandaag ligt op een hoogte van bijna 400 meter en het is de moeite waard een aantal gebouwen te bezoeken, maar ook om te dwalen door de nauwe straten met talloze winkeltjes om daarna vers geperst sap van een sinaasappel of grapefruit te drinken. Van Nazaret naar de Tabor is 'n mooie tocht. In Richt. 4 wordt gesproken over de strategische betekenis van de Tabor. Niet ver van deze berg liggen o.a. Naïn en Endor, bekende plaatsen uit de bijbel. En als je de berg één keer rond bent gegaan, kom je

in het Arabische plaatsje Daboeria. In Jozua 19 wordt gesproken over de grenzen van de gebieden, die aan de verschillende stammen werden toegewezen. In vers 12 lezen we dan dat de grens van het erfdeel van Zebulon o.a. ging vanuit Sarid naar het oosten tot bij Daberat (Daboeria). Als je deze plaats gepasseerd bent kun je via een flink aantal haarspeldbochten naar boven rijden (met een bus gaat het niet) en zo kom je dan op 588 meter hoogte op de berg, waar volgens de overlevering de verheerlijking van Jezus zou hebben plaatsgevonden. Ruim 60 jaar geleden heeft men hier een prachtige kerk gebouwd, waarin delen van een vroegere kerk en een klooster zijn verwerkt. Op de Tabor is ook de grot van Melchizedek. Men beweert, dat hier Abraham de bekende koning Salem ontmoette. Het wandelen door de kloostertuin is de moeite waard en het genieten van het uitzicht vanaf deze hoogte over het dal van Jizreël niet minder. In Hosea 5 : 1 wordt de Tabor ook genoemd, terwijl we in Richteren 4 lezen, dat de richteres Debora Barak er aan herinnert, dat God hem naar de berg Tabor had gestuurd.

—o—

Ik schreef aan het begin, dat je het beste eerst Nazaret en daarna de Tabor kunt bezoeken. In Nazaret word je min of meer gedwongen Jezus voor jezelf zichtbaar te maken in en bij bepaalde plaatsen. Dan is het bevrijdend vanaf de Tabor de Karmel en de bergen van Galilea te zien en te ontdekken, dat dát méér Israël is dan Nazaret.

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.
Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persver. Opbouw, Hoenderkopershoek 8, 3981 TE Bunnik.
Tel. 03405-61447.

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.

het resultaat op de hoogte brengen.
Wij ontvingen in de periode 1-6-'85 t/m 30-9-'85 de volgende bedragen:

Mw WMA te 'sG 150, 300, 150; JHB te H 2 x 25; MJB te D 2 x 45; GB te O 200; JB te W 60; DC te A 4 x 25; NPC te A 75; DHWD te E 100; Mw JCvD te K 20; JGvD te A 25; JdenH te O 200; RAK te 'sG 50; JPK te sG 4 x 25; CvL te B 200; AMvL te D 150; PPP te K 200; AS te H 4 x 50; LS te A 4 x 10; HJS te A 100; JJvS te K 50; Mw JV te H 250; Mw AV te 'sG 4 x 30; Mw JV te 'sG 3 x 50 + 100; JV te 'sGr 10; Mw JV te R 3 x 10 + 20; ABVW te V 4 x 20; Q te U 100 en 200.

Hartelijk dank.

Deze stroom van giften van particulieren blijft constant en is een belangrijk deel van de inkomsten.

Voor de goede orde nog een keer alle gegevens: Samenwerkende kerken voor hulp aan Oost-Soemba; penningmeester: C. B. Rietkerk. Fazantstraat 45, 3145 CA Maassluis; postgirorekening 1687238 t.n.v. Zending Ned. Geref. Kerken Maassluis.

Uit breder kring

Bijbelvereniging v/h De Ned. Gideons

De vereniging heeft tot doel de verspreiding van de bijbel in hotels, in ziekenhuizen, op schepen en in gevangenissen. Thans zijn in bijna 2000 hotels/motels/pensions, ziekenhuizen, gevangenissen en op schepen 94.742 bijbels of bijbelgedeelten aanwezig.

DRUKWERK

Keuze uit meer dan
1000
geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten

Bij geboorte en huwelijk ontvangt u een felicitatiepakket.

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

voor zomer en winter, ons

6 pers. APPARTEMENT

gelegen nabij de Olympische ski-piste in het Tiroler dorp Axams,

In het gebouw is o.a. aanwezig een zwembad, sauna en stube.

Telefoon 01862-2596.

Beschikbaar zijn de bijbel (NT en de Psalmen) in het Nederlands, het NT in het Duits, Engels, Frans en Nederlands, en een Engelse uitgave van de gehele bijbel.

De vereniging draagt er zorg voor de bijbel onder het bereik van velen te brengen, zodat zij die op zakenreis of tijdens hun vakantie in een hotel of bungalow verblijven, of in een ziekenhuis worden verpleegd met het Evangelie in aanraking komen. Thans is begonnen met de bewerking van bungalowparken, waar inmiddels duizenden bijbels zijn geplaatst.

Heeft dit werk zin? Ongetwijfeld! Ruim 94.000 bijbels wachten elke dag op een lezer. En als

de bijbel wordt opengeslagen zijn verrassende gevolgen mogelijk.

De voorraad bijbels is praktisch uitgeput. Om aan de blijvende vraag naar bijbels te kunnen voldoen, heeft het bestuur besloten bij het Nederlands Bijbelgenootschap te Haarlem **opnieuw** bijbels te bestellen, te weten 10.000 Nieuwe Testamenten en de Psalmen in het Nederlands en 10.000 volledige Nieuwe Testamenten in het Duits, Engels, Frans en Nederlands.

Bijdragen voor dit nuttige werk kunnen worden gestort op postgirorekening 539898 van de Bijbelvereniging v/h De Nederlandse Gideons te 's Gravenhage.

Verschenen: ORDE OP ZAKEN

Samensteller: Jac. Westdijk

Handleiding voor hen, die als hoofd van een gezin of als alleenstaande belast zijn met de behandeling van allerlei financiële aangelegenheden. En die er rekening mee houden, dat de tijd kan komen, dat men al die zaken aan anderen, bijv. vrouw of kinderen, moet overlaten.

Hoé treffen die „anderen” uw financiële huishouding dan aan?

Deze Handleiding wil u helpen orde op zaken te stellen. Nu het nog kan. U wordt niet aan de studie van moeilijke onderwerpen gezet, neen, u wordt a.h.w. bij de hand genomen en van stap tot stap geholpen bij hetgeen u zelf kunt doen, o.a. bij het treffen van allerlei beschikkingen.

De uitgave bestaat uit een Handleiding bevattende een beknopte toelichting op de vele onderwerpen + een stevige ringband, waarin al uw bescheiden gemakkelijk op te bergen zijn. Voorzien van inhoudsopgave en alfabetisch register.

Prijs compleet f 48,50

Verkrijgbaar in de boekhandel en bij de uitgever:

DRUKKERIJ LIEBEEK EN HOIJMEIJER B.V.
Singel 55 Postbus 2
2992 BN Barendrecht 2990 AA Barendrecht

Wenst u eerst een prospectus te ontvangen?
Gaarne zenden wij u er een toe.

Opbouw-uitgaven

Sinds enige tijd is de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente”, tweede druk, uitverkocht. Inmiddels is de **derde druk** gereed gekomen, zodat de brochure weer verkrijgbaar is. Wel zijn nog leverbaar: ds M. R. v. d. Berg, Jeremia, en drs P. J. van Kampen. Antroposofie.

Voor het bestellen van deze uitgaven kunt u gebruik maken van onderstaande antwoordstrook.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. „De plaats van de vrouw in de gemeente” à f 4,50.

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

~~~~~

1945 20 november 1985
Rom. 15:7

Met deze tekst bevestigde ds C. Vonk te Schiedam het huwelijk van onze ouders

Dick van de Wetering

en

Anny van Herwaarden

2172 HJ Sassenheim
Kagerdreef 63

Dankbare kinderen:

Hoofddorp:

Ellen en Erik Vos

Gerben, Martijn, Maaïke

Nuenen:

Dirk en Carla v. d. Wetering-
Wildriks

Menno, Annette, Kees

Veenendaal:

Marianne en Henk Korving

Arjen, Wim, Pauline, Bettine

Ede:

Paula van de Wetering

Woerden:

Ada en Ruud van der Herberg

Waddinxveen:

Petra en Peter Pronk

Maarten, Dirk

~~~~~

Zwolle, 9 november 1985

Verloofd:

INEKE VOS

en

HARRY BRUINS

Max Havelaarlaan 565, Amstelveen
Witte v. Haemstedestr. 1, Vlaardingen

In vast vertrouwen op zijn Heer en Heiland overleed heden onverwachts onze lieve trouwe man, vader en grootvader

JAN VAN WILLIGEN
oud-notaris te Kampen

op de leeftijd van bijna 84 jaar.

A. H. C. van Willigen-
van Kooten
kinderen en kleinkinderen

Wezep, 6 november 1985
Pr. Margrietlaan 13
8091 AV Wezep

Aan onze adverteerders

Indien U voor het plaatsen van een advertentie ons een zgn. „print” toezendt, zijn wij genooddacht om extra kosten in rekening te brengen voor het maken van een MAT LEESBAAR NEGATIEF. Mocht U ons direkt een MAT LEESBAAR NEGATIEF kunnen leveren dan is ons dat zeer welkom en worden er geen extra kosten in rekening gebracht. De drukker